

PEDAGOGIKA

ILMIY-NAZARIY VA METODIK JURNAL

2/2023

Bosh muharrir:

Kirgizbayev Abdug'affor Karimjonovich

Maxmudov Abduxalim Xamidovich
(bosh muharrir o'rinbosari)

Tahrir hay'ati:

Djuraev Risbay Xaydarovich
Abdullaeva Shaxzoda
Bulatov Saidaxbor
Ibrayimov Xolboy Ibragimovich
Kamilova Nodira
Karlybaeva Guljahan
Quronov Maxammadjon
Mamadaliyev Abdumajid
Medetova Raushan
Muslimov Narzulla
Murtazaeva Maxfuza
Safarova Roxat
Tojiboeva Xilolaxon
Xakimov Muxabbat
Xodjaev Begzod

Muassis – Nizomiy nomidagi Toshkent

davlat pedagogika universiteti. Jurnalda pedagogika, psixologiya, o'qitishning metod va texnologiyalariga oid ilmiy-nazariy, ilmiy-metodik maqolalar o'zbek va rus tillarida chop etiladi.

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2014-yil 26-maydagi 02-004-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan va unga O'zbekiston Respublikasi Milliy kitob palatasining 2008-yil 30-iyundagi 511/S shartnomasi asosida Davriy nashrlarning Xalqaro standartlar (ISSN) – 2010-5320 raqami taqdim etilgan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya Komissiyasi rayosatining 2013-yil 30-dekabr-dagi 201/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

XALQARO BAHOLASH DASTURLARI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA

Qarshiboyeva Xurinis Karimovna, *Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi*

Annotatsiya. Maqolada xalqaro baholash dasturlarining qisqacha tarixi, mazmun-mohiyati, maqsadi, mamlakatlarning ta'lim taraqqiyotidagi ahamiyati, yurtimizda ta'lim sohasidagi islohotlar haqida so'z boradi.

Tayanch so'zlar: ta'lim mazmuni, PIRLS, TIMSS, PISA, TALIS xalqaro baholash.

**МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРОГРАММЫ ОЦЕНИВАНИЯ
В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ УЗБЕКИСТАНА**

Каршибоева Хуриниса Каримовна, *преподаватель Чирчикского государственного педагогического университета*

Аннотация. В данной статье идёт речь о краткой истории международных оценочных программ, их содержании, назначении, значении в образовательном развитии стран и реформах в сфере образования в нашей стране.

Ключевые слова: образовательный контент, PIRLS, TIMSS, PISA, международная оценка TALIS.

**INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS IN THE EDUCATION SYSTEM
OF UZBEKISTAN**

Karshibayeva Khorinis Karimovna, *teacher of Chirchik state pedagogical university*

Abstract. This article describes a brief history of international assessment programs, their content, purpose, significance in the educational development of countries and reforms in the field of education in our country.

Key words: educational content, PIRLS, TIMSS, PISA, TALIS international assessment.

Kirish. Ta'lim tizimining mazmuni, mohiyati ijtimoiy hayotimizning, jamiyatimizning iqtisodiy, ma'naviy, madaniy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi yetakchi vosita hisoblanadi. Yurtimizda ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar jamiyatimizning ma'naviy va madaniy taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shmoqda. Prezidentimiz Mirziyoyev Shavkat Miromonovich bu yilni «Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili» deb nom berganlari ham butun diqqat-e'tibor ta'lim sohasiga qaratilganligining yaqqol isbotidir. Bu narsa xalq ta'limi fidokorlari oldiga ulkan vazifalarni ko'ndalang qo'yadi. Bugungi kunda yurtimizda ta'lim siyosati, ta'lim sifati, ta'lim sohasidagi xalqaro tajribalarga alohida diqqat qilinib, bevosita xalqaro baholash tadqiqotlarida ishtirok etish jarayoni jadal sur'atlar bilan olib borilmoqda.

Asosiy qisim. Hozirda butun dunyo bo'ylab ta'limning sifati, saviyasi va darajasini aniqlash va o'rganishga qaratilgan bir qator xalqaro baholash dasturlari mavjud bo'lib, ular ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda ta'lim sifati yanada oshirish uchun katta ahamiyat kasb etmoqda.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti – (IHTT – yoki inglizcha Organization Economic Cooperation and Development OECD) Yevropadagi davlatlar birlashmasi hisoblanadi. Bu tashkilotlarga a'zo bo'lgan davlatlarda iqtisodiy o'sishni ta'minlash ko'zda tutilgan. IHTTning asosiy maqsadi: ishsizlik muammosini hal qilish uchun ish o'rinlarini yaratish; davlatlarning iqtisodiy hayot darajasini ko'tarish uchun mamlakatlarda iqtisodiy siyosat yurgizish; global ishlab chiqarish va savdo uchun chegaralarning ochilish jarayonida hukumatlarga iqtisodiy sifat tizimlarini yaratishda ko'maklashish; ta'lim orqali inson kapitali o'stirish.

Mazkur tashkilot hozirgi kunda turli xalqaro baholash dasturlari asosida o'quvchilar

savodxonligini baholash, mamlakatlarning ta'lim sohasiga qancha mablag' sarflayotgani va uning qay darajada samara berayotganligi haqida ma'lumotlar to'plab, ularni tahlil qilish orqali mamlakatlar ta'lim tizimi taraqqiyotiga katta hissa qo'shmoqda.

O'zbekiston ham IHTTga a'zo davlatlar ro'yhatiga kirgan mamlakat hisoblanadi. IHTT davlatlari 1950 yillardayoq turli ta'lim tizimlarini statistik tahlil qilib boshlagan. Bu tahlillardan maqsad davlatlarning ta'limini rejalashtirish asosida yetuk mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojlarni hozir va kelajakda ta'minlashdan iborat bo'lgan. Ularning dastlabki yondashuvi miqdoriy xususiyatlarga qaratilgan bo'lib, mamlakatlarning ta'limga sarflayotgan mablag'lari, ya'ni ta'limni qanday moliyalashtirilayotgani va moliyalashtirish resurslari qiyoslangan. 1992 yildan buyon ushbu statistik hisobotlar IHTT tomonidan «Education at a Glance» nomi bilan hisobot shaklida nashr etila boshlandi.

IHTTning ta'limni baholash mezonlari ta'limdan boshqa sohalarida, jumladan, iqtisodiyot va siyosat sohalarida ham qo'llanila boshlandi. Ta'lim sohasiga xalqaro baholash XX asming o'rtalarida kirib keldi. 1958 yilda AQSH va bir necha Yevropa davlatlari tashabbusi bilan IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement-Xalqaro ta'lim muvaffaqiyatini tekshirish uyushmasi)ga asos solindi. Mazkur uyushma davlatga aloqador bo'lmagan tashkilot hisoblanadi. Bu uyushma tashkil topishidan oldin ham turli xil davlatlarda ta'limni tadqiq etuvchi olimlar, o'quv jarayoni, ijtimoiy-madaniy hamda iqtisodiy jihatdan tadqiq etib chiqishgan. 1960 yillarda xalqaro ta'lim muvaffaqiyatini tekshirish uyushmasi tomonidan birinchi xalqaro taqqoslash tadqiqoti o'tkazildi. 1964 yilda ta'lim muvaffaqiyatini tekshirish uyushmasi tomonidan matematika fani bo'yicha baholashning ilk tadqiqoti – FIMS (The First International Mathematics Study) o'tkazildi. Bunda Germaniya xalqaro pedagogik tadqiqotlar institute (DIPF – Deutsche Institut für Internationale Pädagogische Forschung) asosiy tashkilotchilardan biri bo'ldi. Ushbu baholash tadqiqoti 7-sinfilar uchun o'tkazildi. 1966-yildan 1973 yilgacha 21 ta davlat ishtirokida dunyoga ta'lim bo'yicha mashhur Y.B.Karoll singari olimlar tashabbusi bilan «Oltita fanlar bo'yicha tadqiqot» (Six Subjects Survey) o'tkazildi. Bu baholash dasturidagi 6 ta fan: tabiiy fanlar, adabiyot, o'qish ingliz tili, fransuz tillari chet tili sifatida, shuningdek, siyosiy ta'lim fanlari bo'yicha baholash tadqiqotlari o'tkazildi. 1990 yillar boshida esa, xalqaro ta'lim muvaffaqiyatini tekshirish uyushmasi - IEA tashkiloti tomonidan 9-14 yoshli o'quvchilarga mo'ljallangan savodxonlik tadqiqoti (Reading literacy Study) o'tkazila boshlandi. Keyinchalik bu PIRLS/IGLU baholash tadqiqotini o'tkazishga turtki bo'lgan. 1991 yildan 21 ta davlatni qamrab olgan xalqaro kattalar uchun mo'ljallangan savodxonlikni baholash tadqiqotlari (IALS – International Adult Literacy Survey) 16 yoshdan 65 yoshgacha bo'lganlar orasida o'tkazila boshlandi. 2010 yildan boshlab, Xalqaro katta yoshdagilarning kompetensiyalarini baholovchi xalqaro baholash tadqiqotlari (PLAAC – Programme for the International Assessment of Adult Competencies) o'tkazilmoqda. Bu tadqiqot kattalar uchun eng yirik tadqiqot so'rovnomasi hisoblanadi.

1995 yildan buyon Uchunchi xalqaro matematika va fan tadqiqotlari (TIMSS – Third International Mathematics and Science Study) har 4 yilda Xalqaro ta'lim muvaffaqiyatini tekshirish tashkiloti IEA tomonidan o'tkazib kelinmoqda. Bu tadqiqot o'quvchilarning matematika va tabiiy fanlardan savodxonligini tekshiradi. Uchunchi deb nomlanishuiga sabab oldin o'tkazilgan va yuqorida ta'kidlab o'tilgan baholash tadqiqotlari: FIMS (The First International Mathematics Study, 1964 yil, 12 ta davlat) va Ikkinchi Xalqaro Matematika tadqiqotlari SIMS (Second International Mathematics Study, 1980-1982 yillar) 20 ta davlatlar, shuningdek, Birinchi va Ikkinchi fan bo'yicha baholash tadqiqotlari (First and Second International Science Study, 1968-1972 yillar and 1982-1986 yillar) larning davomi sifatida o'tkazilgan. Hozirda mazkur xalqaro baholash dasturi TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) Xalqaro matematika va tabiiy fanlar sifati deb yuritiladi.

Bugungi kunda IHTT va IEA kabi nufuzli xalqaro tashkilotlari ta'lim tizimida Bir qancha baholash dasturlarini o'tkazib kelmoqda. Ular o'quvchilar bilimlarini xalqaro ta'lim standartlari asosida baholash va tahlil qilishda muhim sanaladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda 997-sonli «Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarorida rivojlangan mamlakatlar tomonidan keng qo'llanilayotgan quyidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish vazifa qilib belgilandi.

Progress in International Reading and Literacy Study (PIRLS) – boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarining matnni o'qish va tushunish darajasini baholash uchun;

Trends in International mathematics and Science Study (TIMSS) – 4- va 8-sinf o'quvchilarining matematika va tabiiy yo'nalishdagi fanlardan o'zlashtirish darajasini baholash uchun;

The Programme for International Student Assessment (PISA) - 15 yoshli o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy yo'nalishdagi fanlardan savodxonlik darajasini baholash uchun;

The Teaching and Learning International Survey (TALIS) - rahbar va pedagog kadrlarning umumiy umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'qitish va ta'lim olish muhitini hamda o'qituvchilarning ish sharoitlarini o'rganish uchun;

Ushbu qaror ijrosi yuzasidan mamlakatimizda xalqaro baholash dasturlariga tayyorgarlik ko'rish, o'tkazish, ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha amaliy ishlar jadal sur'atlar bilan olib borilmoqda. 2002 yilda mamlakatimiz PISA – o'quvchilarni savodxonlik darajasini baholovchi ta'lim tadqiqotlarida birinchi marta ishtirok etdi. Endilikda TALIS xalqaro baholash dasturi tadqiqotlarida ishtirok etish uchun tashkiliy ishlar olib borilmoqda. 2024 yil bu tadqiqotda O'zbekiston ishtirok ham etishi ko'zda tutilgan.

Xulosa. Yuqoridagi fikrlarga asosanib xalqaro baholash tadqiqotlarida ishtirok etish shunisi bilan diqqatga sazovorki, mamlakatimizdagi ta'lim darajasi xalqaro ta'lim standartlariga moslashuv jarayoni yuz beradi. Bu tadqiqotlar orqali ta'lim tizimidagi kamchiliklar aniqlanadi va ta'lim taraqqiyoti uchun kelajak ishlar rejalashtiriladi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023 yil 8 dekabrda 997-sonli «Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori: <https://lex.uz>

2. Matkarimov A.M. «PISA» xalqaro o'quvchilarning savodxonligini baholash tadqiqotining rivojlanish bosqichlari, maqsadi va vazifalari // Zamonaviy ta'lim. - T., 2000. - 8(93)-son. - B. 51-54.

3. G'ulomova M.R. Xalqaro baholash dasturlari, etimologiyasi va afzalliklari: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7130248>

4. Ташпулатова Д.М. Халқаро таълим дастурлари асосида интеграцион ўқитиш механизмлари // Образование, наука и инновационные идеи в мире. - М., 2023. - № 18. - Вып. 3. - С. 53-63. ISSN 2181-3187.

5. Sayliyeva M.M. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining milliy tarbiya ko'nikmasini rivojlantirish metodikasi // Academic research in educational sciences. 2023.

6. Mirxalilova N.A. Boshlang'ich ta'limda funksional savodxonlik darajalarini oshirish. - T., 2022. - B. 174-177.

7. Mirxalilova N.A. TIMSS 2023 mathematics assessment scope // Scopus: Annals of forest research, 2022. - P. 5399-5404.

8. Mirxalilova N.A. Funksional savodxonlik tushunchasi // O'zbekiston Milliy universiteti xabarlari. - T., 2023. Falsafa. Social sciences. - ?. - B. 216-218. ISSN 2181-7324.

9. Mirxalilova N.A. TIMSS xalqaro tadqiqoti va uning ahamiyati // Mug'allim. - T., 2022. - 5-son. - B. 33-36.

Xusnetdinov U.I.

Qoraqalpog'iston respublikasi talaba yoshlarida ekologik madaniyatni shakllantirish g'oyasining rivojlantirish yo'llari.....171

Musurmonova M., Zamidova K.

O'quvchilarning darsga bo'lgan munosabatlarini innovatsion klaster asosida o'rganish.....177

Qarshiboeva X.K.

Xalqaro baholash dasturlari

O'zbekiston ta'lim tizimida.....180

Sultanov T.M.

Boshlang'ich ta'limda ilk pedadodik tushuntirishlar va asosiy muhim jihatlar.....183

Tashpulatova D.M.

«Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi»da boshlang'ich ta'limning o'quv fanlarini integratsion o'qitishni takomillashtirish masalasi.....187

Kenjayeva Z.T.

Xarbiy diskursning mohiyati va mazmuni.....190

Muratova M.O'

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xafsizligini madaniyatini shakllantirishning pedagogik shart-aharoitlari.....193

Joldasova K.J.

Malaka oshirish jarayonini informal ta'lim yondashuvi asosida takomillashtirish metodologiyasi.....196

Dadayeva O.Y.

Oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilarini kasbiy saralashning dunyo universitetlari amaliyotidan.....199

Nasrullayeva F.A.

O'quvchilarning texnik ijodkorligini shakllantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish.....203

Baxronova A.I.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarda ongli intizomni tarkib toptirishga o'rgatish usullari.....206

Xaydarova M.D.

Zamonaviy ta'lim tizimida individuallashtirish tajrivasi.....210

Naymova Z.Q.

Xalq ertaklari va ularning o'ziga xos tarbiyaviy xususiyatlari.....214

Sayliyeva M.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining buyodkorlik ko'nikmasini shakllantirish.....218

Муродов Н.О.

Педагогический менеджмент как особый вид управленческой деятельности.....221

Dasanova G.A., Ilxanova A.K.

Mustaqil ta'lim asosida talabalarda axborot madaniyatini shakllantirish xususiyatlari.....226

Esanova K.I.

Abu Nasr Farobiyning «Fozil odamlar shahri» asari – bugungi kun yoshlarining ma'naniyat maktabi sifatida.....229

GUMANITAR VA IJTIMOY FANLAR TA'LIMI

Нурманов А.Т., Каримова З.О.

Объём и содержание научного понятия «языковая картина мира».....232

Лапковская Е.Н.

Сетевые учебные проекты как средство формирования общекультурных компетенций будущих педагогов.....236

Холмуродова Д.Х.

Основы обучения аудированию на начальном этапе обучения.....241

Duysabayeva D.U.

Lingomadaniy kompetentlikni shakllantirishda dialektologik amaliyotning ahamiyati.....244

Xamidova N.Yu.

Fransuz titidan o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida transformatsiyalardan foydalanish.....249

Dadamirzayeva G.A.

Ikkinchi jahon urushidan keyingi yillarda Andijon viloyati kooperativlarining keng iste'mol mollarini ishlab chiqarishdagi roli.....252

Jabborova O.M.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida gumanitar fanlarni o'qitishning innovatsion tajribalari.....256

Ismatov

Talabalar ijtimoiy faolligini oshirish – jamiyat rivojining omili sifatida.....260

Sagdullayev P.K.

Bo'lajak o'qituvchilarning til kompetensiyalarini oshirishda raqamli texnologiyalarning o'rni.....265

Ескараева Г.Б.

О формировании лингвокультурологической компетенции студентов-узбеков на основе русских народных сказок.....269

Сагатов З.Б.

Научное сотрудничество между Узбекистаном и Турцией в годы независимости.....273

TABIY FANLAR TA'LIMI

Artikbayeva Z.A.

Yoshlarda ekologik ta'lim-tarbiyani shakllantirishda kompetensiyaviy yondashuvdan foydalanish.....276

Fayziyeva M.R.

Ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.....279

Yakubov J.N.

Umumta'lim maktablarida shaxmatni o'qitishning talab va tamoyillari.....280

Umarov X. A.

Ta'lim va amaliyot uyg'unligi talabalarni ish bilan ta'minlash vositasida: sondagi muammolar va yechimlar.....287

Siddiqov Z.X.

Modul bilan berilgan funksiyalar grafiklarini yasash orqali talabalar matematik kompetentligini o'zlash metodikasi.....290

Umarova Z.A.

Media va axborot savodxonligini oshirishda mediaresurslardan foydalanishning roli.....295

Umarova F.A.

Oliy ta'lim tizimida ta'lim samaradorligini oshirishda ilg'or usullar va raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-amaliy asoslari.....299

Абидова С.А.

Эффективность использования цифровых технологий для совершенствования методики преподавания зоологии беспозвоночных (на примере использования Quiz bot).....303

Abiyev R.B.

Oliy pedagogik ta'limda oliy matematika fanining analitik geometriya modulini o'qitishning metodik jihatlari.....307

Атабаева Ш.Р.

Развитие у студентов программных компетенции на занятиях «Компьютерное моделирование».....310

SAN'AT VA JISMONIY MADANIYAT TA'LIMI

Режаметова Н.И.

Этнокультурные аспекты дошкольного музыкального образования и воспитания.....314

Бекназаров Х.Қ.

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining musiqiy kompetentligini rivojlantirishda ixtisoslik fanlarining ahamiyati.....317

Abdullayev Ya.M.

Yuqori sinf o'qituvchilarida milliy xalq harakati o'yinlarini qo'llash usullari va vositasi.....322

MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

TASHKENT STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER NIZAMI

PEDAGOGIKA

(scientific-theoretical and methodical journal)

№ 2

РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ

ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ им. НИЗАМИ
ПЕДАГОГИКА

(научно-теоретический и методический журнал)

№ 2

“Pedagogika” jurnali “Pedagogik ta’lim” jurnalining vorisidir.

Mas’ul kotib – R.M.Medetova

Muharrirlar – D.A.Madjidova, X.M.Tojiboyeva

Sahifalovchi – S.Pirmatov

Nashr ko’rsatkichlari:

Yakka obunachilar uchun – 1076, Tashkilotlar uchun – 1077

Jurnal 2000-yildan chiqa boshlagan. Ikki oyda bir marotaba chop etiladi.

2023-yil 29-aprel bosishga ruxsat etildi. 10-buyurtma.

Adadi – 75 nusxa. 11 bosma taboq. Ofset usulida bosildi.

Bichimi 70x100^{1/16} “Roboto” garniturası.

Nizomiy nomidagi TDPU “Tahrir va nash” bo’limida bosildi.

100185, Toshkent shahri, Chilonzor tumani,

Bunyodkor ko’chasi, 27-uy.